

A neológ zsidó temető Jángorban

A Hársfa utcait felváltandó 1855. június 15-én az evangélikus temető mellett a Jángor-határrészben, a várostól távol (3-4 km-re), jelölték ki az új zsidó temetőt. Erről korábban a bejáratnál található fatábla is megemlékezett:

Az egykori bejáratnál található halott-mosdató és cídúk hádín-ház ma már romos. A hitközség 1876-os hivatalos kettészakadásáig a makói izraeliták közös temetkezési helye, így több olyan sír is fellelhető benne, amelyet ortodox zarándokok szoktak felkeresni. Egyik legjelentősebb a makói gáon, *Ullmann Salamon* (1826-1863) sírja, aki fölé utóbb kezdetleges ohelt emeltek, és külön tábla hívja fel az elhunyt nyughelyére a figyelmet:

"A szent Jeriát Slomo sírköve.
Áldott legyen az igaz és szent emléke!
Az ő érdemei legyenek rajtunk!"
(Az ivrit fölirat fordítása)

A temető szakadás utáni sírjai ugyanakkor az újonnan megjelenő közösségi igényeket is tükrözik. Ez legszembe tűnőbbé a családi sírboltok megjelenésével vált. Bár a zsidóság temetkezési szokásainál a mindenkor környezet hatása is megjelenik, a hagyományos zsidó temetőkben a kripták ismeretlenek voltak. Más neológ központok hatására épülhetett a *Dózsa család* klasszicista stílusú, ókori görög templomot idéző síremléke, amelyet a 20. század elején a család rokona, a budapesti Fischer J. Fiai kőfaragó cég tervezett és kivitelezett. A másik reprezentatív -

hármastagolású fehér márvány - síremlék szintén a Dózsa család egyik ágához kapcsolódik. Az újítás jeleit viseli magán a fiatalon elhunyt *Makai Emil* sírköve, mely egy talpazaton álló félbetört oszlop, más neológ temetők azonos jelképiségű síremlékeihez hasonlóan. E temető sírkövei díszítettségük és használt motívumaik mellett sírfelirataikban és azok szövegezésében is eltérnek a korábbi hagyományt folytató ortodox temetőtől. Egyrészt kétnyelvűek, ahol a magyar, mint nemzeti nyelv vált hangsúlyossá, másrészt, még a korábbi sírfeliratok költőisége a megalapozó emlékezet szövegeiből merít, addig itt a nemzeti nyelvű korabeli költészet adja meg a sírfeliratok formába öntésének keretét.

"Szeretett tanár,
Igaz magyar,
Hű barát voltál?
(Kepes Ármin sírfelirata)

*

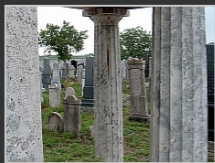
"Magasra, nemesre törő lelked
Túl korán elhagyá porhüvelyét.
Tieidet boldogító lényed
Már e földön nem ragyogtatja fényét,
De mindörökké virraszt felettünk
Soha el nem tűnő szent emléked."
(Pártos Izsó sírfelirata)

*

"Ó, szüleim, kik itt nyugosztok -
Ó, jaj, az élet fáj nagyon,
Egy sírhalom, amire vágytam,
Mellettemek pihenni lágyam,
Egyetlen vágyam, óhajom."
(Makai Emil sírfelirata)

A város közéletében egykor jelentős szerepet játszott makóiak közül többen e temetőben nyugszanak: *Dr. Dózsa Lajos* (1862-1913) királyi tanácsos, *Csanád vármegye közpórházának igazgató főorvosa*, *Dr. Dózsa Simon* (1869-1928) ügyvéd, *Csanád megye táblabírói főügyésze*, a *Makói Újság felelős szerkesztője*, *Kepes Ármin* (1875-1924), a *trianoni békeszerződésig az aradi női felsőkereskedelmi iskola igazgatója*, majd a *makói felsőkereskedelmi iskola első igazgatója*, *Pártos Izsó*, neológ hitközségi elnök, a *makói takarékpénztár alapítója és vezérigazgatója*.

(Gleszer Norbert)

(Fotó: Urbancsok Zsolt)

